

การประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงาน

ดร. เรืองฤดี นรานันท์

ในปัจจุบัน การประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงาน คงไม่ใช่เรื่องใหม่เสียทีเดียวนัก ในวงการการศึกษาของไทยได้มีการพูดถึงเรื่องนี้กันมาก ทั้งยังมีแรงสนับสนุนจากระดับกระทรวง ทบวง กรม และระดับโรงเรียนเองให้มีการศึกษาปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย ดังนั้นไม่ว่าจะเป็นนักการศึกษา ผู้บริหาร หรือครูในระดับต่าง ๆ จึงได้มีการตื่นตัวในอันที่จะศึกษาค้นคว้า หาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่องนี้ ดังจะเห็นได้จากการจัดงานสัมมนา หรือประชุมทางวิชาการ ทั้งในระดับประเทศเอง และระดับนานาชาติ ที่มักจะมีหัวข้อในการอภิปราย การสาธิต และการอบรมเกี่ยวกับการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานอยู่เสมอ จุดประสงค์ของบทความนี้ จึงมิได้อยู่ที่การแนะนำการประเมินผลแบบใหม่แต่ประการใด หากแต่เป็นการนำการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานมาทดลองใช้ในห้องเรียนจริง และมุ่งเน้นไปที่การนำเสนอข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่เป็นผลมาจากการวิจัย อย่างไรก็ตามผู้อ่านควรระลึกไว้เสมอว่า ไม่มีวิธีการใดวิธีการหนึ่ง “ถูกต้อง” และ “เหมาะสม” เสมอไป ความเหมาะสมและความถูกต้องย่อมขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน ครูและผู้เรียนด้วย นอกจากนี้ สิ่งที่ผู้เรียนสะสมไว้ในแฟ้มของตนเองก็ยังคงแตกต่างกันไปด้วย แม้ว่าจะอยู่ชั้นเรียนและห้องเดียวกัน ดังนั้นจึงเป็นการสมควรที่ผู้ที่นำการประเมินผลแบบนี้ไปใช้ นอกจากจะได้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการ และได้ศึกษาดูงานจากผู้ที่มีประสบการณ์แล้ว ยังควรใช้วิจารณญาณในการปรับเปลี่ยนวิธีการทั้งหลายให้เข้ากับรายวิชา ชั้นเรียน และผู้เรียนของตนเองอีกด้วย

การประเมินผลในห้องเรียน

ทุกวันนี้ การทดสอบดูเหมือนว่าจะมีบทบาทมากในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน ผลจากการทดสอบส่วนใหญ่จะนำมาจัดลำดับผู้เรียนในห้องเรียนเอง ระหว่างห้องเรียน หรือแม้แต่ว่าระหว่างโรงเรียน เพื่อเป็นการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของการเรียนการสอน โดยมีได้คำนึงถึงกระบวนการการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น หรือกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้ทำไปในระหว่างภาคการศึกษา อนึ่ง แบบทดสอบส่วนใหญ่ก็มักเป็นข้อสอบแบบตัวเลือก หรือแบบปรนัย กล่าวคือให้ผู้สอบเลือกคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียวจากที่กำหนดมาให้ แบบทดสอบที่เป็นลักษณะเขียนตอบหรือแบบอัตนัยยังมีน้อย และยากแก่การให้คะแนนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงปริมาณการทดสอบในโรงเรียน จะเห็นได้ว่า มีการทดสอบเกิดขึ้นบ่อยครั้งมากในห้องเรียนห้องหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการทดสอบย่อย การทดสอบประจำวัน การทดสอบท้ายบทเรียน การทดสอบกลางภาค และการทดสอบปลายภาค การทดสอบเหล่านี้ทำให้ครูต้องใช้เวลาไปกับการเตรียมข้อสอบ ออกข้อสอบ นอกเหนือไปจากการเตรียมการสอน หากพิจารณาให้ละเอียดลงไปอีก ก็จะทำให้เห็นว่า ในการสอบแต่ละครั้งยังต้องใช้เวลาในชั้นเรียน ที่ควรจะเป็นเวลาของการเรียนการสอนอีกด้วย

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้ที่เกี่ยวข้องในวงการการศึกษาหลายท่าน จึงได้ตั้งคำถามถามอยู่เสมอว่า จริง ๆ แล้ว เราทำการทดสอบไปเพื่ออะไร เพื่อใคร คุ่มค่าเพียงใด และผลจากการทดสอบนั้นบอกอะไรแก่ผู้เรียน ผู้สอนหรือผู้ที่

เกี่ยวข้องบ้าง อันที่จริงแล้ว ในการทดสอบแต่ละครั้ง เป็นการวัดจุดประสงค์การเรียนรู้ย่อย ๆ ในแต่ละจุด โดยครูเป็นผู้ตัดสินว่าสิ่งนี้คือสิ่งที่ผู้เรียนควรได้เรียนรู้หรือไม่จำเป็นต้องรู้ ดังนั้นการทดสอบจึงมิได้วัดทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปในห้องเรียน ทำให้ไม่อาจสะท้อนถึงสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนได้ นอกจากนี้แล้ว ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้ถูกประเมิน ก็มีได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแต่อย่างใด ยกเว้นแต่เป็นผู้ที่ทำข้อสอบเท่านั้นเอง ทั้ง ๆ ที่แท้ที่จริงแล้ว ผู้เรียนนั่นเองเป็นปัจจัยสำคัญของการทดสอบ ยิ่งไปกว่านั้น จะเห็นได้ว่า ผลของการทดสอบมิได้ให้รายละเอียดใด ๆ นอกเสียจากคะแนนที่นำมาตัดสินว่าผ่านเกณฑ์การประเมินหรือไม่ ดังนั้นจึงมักมีคำพูดในหมู่ผู้เรียนอยู่เสมอว่า ถ้าอ่านหนังสือเตรียมสอบได้ตรงกับข้อสอบ ก็จะได้คะแนนมาก ซึ่งประเด็นนี้ได้กลายเป็นประเด็นที่ก่อให้เกิดการถกเถียงกันว่า จริง ๆ แล้วผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมหรือไม่ หรือเป็นเพียงการเรียนรู้เพื่อสอบหรือการเก็งข้อสอบเท่านั้นเอง

มีผู้เปรียบเทียบการทดสอบว่าเหมือนกับการถ่ายรูป กล่าวคือ รูปที่สะท้อนออกมาในภาพถ่าย มิได้บอกข้อเท็จจริงเสมอไปว่า ผู้ที่อยู่ในรูปถ่ายนั้นเป็นอย่างไร เพราะขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อมหลายประการ เช่น แสงแดด ภาวะแวดล้อมอื่น ๆ ช่างภาพ และผู้ที่ถูกถ่าย เป็นต้น การทดสอบก็เช่นเดียวกัน ในวันทำการทดสอบ ผู้สอบจะทำข้อสอบได้ดีหรือไม่ อาจขึ้นอยู่กับสภาพความพร้อมในด้านร่างกาย และจิตใจ เป็นต้น

สถาบันกวตวิชาทั้งหลายที่เกิดขึ้นมากมายในปัจจุบัน อาจเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความสำคัญของการทดสอบ ที่ยังคงมีอยู่ในวงการการศึกษาของไทย เป้าหมายของการศึกษาในขณะนี้จึงดูเหมือนว่าจะมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน คือให้ผู้เรียนสอบได้ ในระดับห้องเรียนนั้น ครูผู้สอนทำการสอนเพื่อการสอบ มีการทบทวนสิ่งสำคัญก่อนสอบ เพื่อแนะแนวข้อสอบให้ผู้เรียน ในระดับโรงเรียน ครูผู้สอนก็จะศึกษาข้อสอบแข่งขันระดับโรงเรียนเพื่อมา “ติวเข้ม” ให้กับลูกศิษย์ของตนเอง ในระดับประเทศ เช่น การสอบเข้ามหาวิทยาลัย ก็มีการเปิดติวเข้มกันเป็นธุรกิจที่ทำรายได้อย่างงดงามให้กับผู้สอน สถานการณ์ที่เป็นอยู่นี้ ควรเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้บริหารการศึกษาทั้งหลายได้ลองมาพิจารณากันอีกทีว่า เราหมายถึงอะไรในการประเมินผลการศึกษา และสิ่งที่เป็นอยู่หรือที่เป็นสิ่งที่เราต้องการเห็นจากการประเมินผล

Tierney, Carter และ Desai (1991) ได้ให้นิยามการประเมินผลว่า เป็นการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน โดยข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมต่อไป เนื่องจากครูจะได้นำข้อมูลนั้นไปศึกษาเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน นอกจากนี้ ผู้เรียนยังได้ทราบถึงจุดเด่น จุดด้อยของตนเองเพื่อจะได้ปรับปรุงตนเองในวาระต่อไป ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การประเมินผลมิใช่ให้ได้มาซึ่งคะแนนแต่เพียงอย่างเดียว หากต้องให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำมาเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องไปด้วย แต่เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาการทดสอบแล้ว เราย่อมตระหนักดีว่า การทดสอบมิได้ให้ข้อมูลที่เพียงพอหรือแม้แต่หลักฐานที่จะนำมาพิจารณาได้ว่าผู้เรียนมีกระบวนการการเรียนรู้ หรือมีสัมฤทธิ์ผลในการเรียนรู้หรือไม่

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น นักการศึกษาจึงได้พยายามชวนหาวิธีการประเมินผลแบบอื่น ที่สามารถสะท้อนวัตถุประสงค์ของการประเมินผลได้ดีกว่าการทดสอบ การประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานจึงได้ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขจุดบกพร่องของการทดสอบ และเพื่อที่จะเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผลให้สอดคล้องกันมากยิ่งขึ้น

จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ ก็เพื่อศึกษาวิธีการใช้การประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานในการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาหาวิธีที่เหมาะสมในการจัดทำแฟ้มสะสมงานเพื่อการประเมินผลในห้องเรียน การสอนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ
2. ศึกษาผลกระทบของการใช้การประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงาน ที่มีต่อผู้เรียน และครูผู้สอน

แฟ้มสะสมงาน

จริง ๆ แล้ว แฟ้มสะสมงานมีอะไรที่ใหม่แต่อย่างไร โดยเฉพาะในด้านศิลปะด้วยแล้ว จะเห็นว่าบรรดานักศิลปะทั้งหลาย มีการรวบรวมผลงาน ไม่ว่าจะเป็นตัวแบบ รูปถ่าย รูปวาด หรืองานอื่น ๆ ของตนเองไว้ในแฟ้ม เพื่อเป็นการแสดงความสามารถ ทักษะ และผลงานดีเด่นต่าง ๆ แฟ้มที่ใช้สะสมงานของนักศิลปะเหล่านี้ จึงเป็นหลักฐานอย่างดี ที่พวกเขาจะได้แสดงความเป็นตัวเองในรูปแบบต่าง ๆ สู่สายตาผู้อื่น

ทางการศึกษาก็เช่นกัน แฟ้มสะสมงานช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงออกถึงกระบวนการการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียน โดยการสะสมงานของตนเองไว้ในแฟ้ม John และ VanLeirsburg (1993) ได้อธิบายถึงแฟ้มสะสมงานว่า เป็นการรวบรวมข้อมูลอย่างมีระบบ เกี่ยวกับการแสดงออกของผู้เรียน เพื่อที่จะวัดความก้าวหน้าหรือพัฒนาการในการเรียนรู้ Valencia และ Calfee (1991) ได้แบ่งชนิดของแฟ้มสะสมงานออกเป็น 3 แบบด้วยกัน คือ

1. แฟ้มแสดงผลงานดีเด่น (a showcase portfolio) เป็นแฟ้มที่ผู้เรียนใช้สะสมงานที่ตนเองต้องการโชว์ให้ผู้อื่นเห็น งานเหล่านั้นมักเป็นงานที่ผู้เรียนภาคภูมิใจ หรือได้รับคำชมเชย เป็นต้น
2. แฟ้มบันทึกความก้าวหน้า (a documentation portfolio) เป็นแฟ้มที่ใช้เพื่อแสดงกระบวนการการเรียนรู้ หรือพัฒนาการของผู้เรียน ซึ่งมักจะมีงานที่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์ ตั้งแต่ชิ้นแรกเก็บรวบรวมไว้
3. แฟ้มประเมินผล (an evaluation portfolio) เป็นแฟ้มที่ครูหรือโรงเรียนใช้ในการประเมินผลการเรียนการสอน

อย่างไรก็ตามในการปฏิบัติจริง แฟ้มสะสมงานหนึ่งแฟ้มอาจรวมลักษณะทั้ง 3 รูปแบบข้างต้นไว้ในแฟ้มเดียวกันก็ได้ นอกจากนี้ Valencia (1990) ยังได้ให้นิยามการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานไว้ว่า เป็นการประเมินผลที่เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ที่นำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้อันดีของผู้เรียนและการสอนของผู้สอน การประเมินผลแบบนี้จะรวบรวมหลักฐานการเรียนรู้ในหลายๆ รูปแบบ และต่างสถานการณ์กัน เพื่อเป็นการแสดงถึงกระบวนการเรียนรู้และในเวลาเดียวกัน ก็ให้เห็นผลงานของการเรียนรู้นั้นด้วย ทั้งนี้ครูผู้สอนและผู้เรียนควรมีการร่วมมือกันในการประเมินผล โดยเน้นที่การให้ผู้เรียนได้ประเมินความสามารถและพัฒนาการของตนเอง

ระเบียบและวิธีการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยชั้นปีที่ 1 ที่ลงทะเบียนเรียนวิชาภาษาอังกฤษพื้นฐานสอง (FE II) ในภาคการศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 1997-1998 ตอนเรียนที่ 42 และ 58 รวมเป็นนิสิตทั้งหมด 64 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น นิสิตชาย 37 คน และนิสิตหญิง 27 คน อายุโดยประมาณอยู่ระหว่าง 16-18 ปี นิสิตจากทั้งสองห้องเรียนนี้มีชั่วโมงเรียนภาษาอังกฤษ 3 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยมีผู้วิจัยเองเป็นครูผู้สอน

การรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ กล่าวคือ ใช้การสังเกต จดบันทึก การตอบแบบสอบถาม

และการสัมภาษณ์ นอกจากนี้ ยังได้รวบรวมข้อมูลจากแฟ้มสะสมงานของนิสิตแต่ละคน ซึ่งแม้ว่าแฟ้มสะสมงานของแต่ละบุคคลจะต่างกันไป แต่ยังมีลักษณะบางประการที่ยึดถือเป็นหลักปฏิบัติ คือ

1. การมีส่วนร่วมของนิสิต ในการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานนี้ นิสิตมีส่วนร่วมในการจัดทำแฟ้มสะสมงานของตนเอง ตลอดจนมีสิทธิ มีเสียงในการเลือกงานที่จะสะสมไว้ในแฟ้ม ครูผู้สอนต้องตระหนักไว้เสมอว่าแฟ้มสะสมงานเป็นของนิสิต หากแฟ้มนั้นเป็นของครู ย่อมเท่ากับว่า การทำแฟ้มสะสมงานไม่ต่างอะไรไปจากงานที่ครูมอบหมายให้นิสิตทำอีกชิ้นหนึ่งเท่านั้น ซึ่งเปรียบเสมือนกับการบ้าน หรือรายงานที่นิสิตต้องทำมาส่งครู ถ้าเป็นเช่นนั้นก็เท่ากับผิดจุดประสงค์ของการทำแฟ้มสะสมงาน จริง ๆ แล้วแฟ้มสะสมงานนั้นเป็นของนิสิตเพราะนิสิตเป็นคนจัดทำขึ้นมา ดังนั้นนิสิตจึงต้องมีส่วนในการตัดสินใจว่าจะรวบรวมงานชิ้นใดบ้างไว้ในแฟ้มของตน ครูอาจมีส่วนช่วยนิสิตตัดสินใจบ้าง โดยการให้ข้อเสนอแนะ แต่มิใช่เป็นผู้ตัดสินใจแต่ฝ่ายเดียว

2. การรวบรวมผลงานในแฟ้ม แต่เดิมมา ดูเหมือนว่าครูผู้สอนจะเป็นผู้เก็บงานของนิสิตเพื่อให้คะแนน นิสิตส่วนใหญ่แทบจะไม่คุ้นเคยกับการเก็บงานของตนเองที่ทำในชั้นเรียน ถ้าครูคืนงานกลับไปให้นิสิต นิสิตก็มักจะทำหาย หรือทิ้งไป แต่เมื่อนำการทำแฟ้มสะสมงานเข้ามาใช้ นิสิตจำต้องเก็บรวบรวมงานของตนเอง โดยใช้พิจารณาณร่วมกับคำแนะนำของครูว่า ควรเก็บงานชิ้นใดไว้ในแฟ้ม และเหตุใดจึงเลือกงานชิ้นนี้ ตัวอย่างผลงานที่เก็บรวบรวมไว้ในแฟ้ม ต้องมีความหลากหลาย และงานแต่ละชิ้นสามารถแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการและผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ กล่าวคือเป็นตัวอย่างงานที่แสดงถึงกระบวนการและผลของงาน ดังนั้น จึงไม่จำเป็นที่จะต้องเก็บงานที่เป็นผลงานดีเด่นเสมอไป นอกเสียจากว่านิสิตต้องการจัดทำแฟ้มแสดงผลงานดีเด่นอีกแฟ้มหนึ่งแยกออกไปจากผลงานในแฟ้มสะสมงาน ทำให้ผู้อ่านได้ทราบว่านิสิตได้เรียนรู้อะไรไปบ้างในภาคการศึกษา หรือปีการศึกษานั้น และยังทำให้ทราบว่า นิสิตมีวิธีการคิด การเรียนรู้ มีความสามารถและความก้าวหน้าไปอย่างไรบ้าง สิ่งที่จะนำไปไว้ในแฟ้มสะสมงานอาจได้แก่

- ประวัติส่วนตัว
- งานกลุ่ม
- รายงาน
- รูปถ่าย
- วีดีโอ
- เทป
- จดหมาย
- งานเขียน
- แผนภูมิ
- สิ่งที่น่าสนใจภาคภูมิใจ
- สิ่งที่น่าสนใจต้องการปรับปรุง

3. การประเมินผลตนเอง นิสิตต้องมีส่วนในการประเมินผลตนเอง โดยดูจากผลงานที่ผ่านมาในแฟ้มสะสมงาน การประเมินผลตนเองเป็นปัจจัยหลักประการหนึ่งของแฟ้มสะสมงาน ซึ่งจะขาดเสียมิได้ การให้นิสิตได้ถามตนเองว่า เขาได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง กำลังเรียนรู้อะไร และเรียนรู้ไปเพื่ออะไร จะทำให้นิสิตได้มีส่วนในการรับผิดชอบตนเองมากขึ้น นิสิตจะได้มีโอกาสทบทวนสิ่งที่ผ่านมามาว่าทำอะไรไปบ้าง และเรียนรู้ที่จะปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้นต่อไป คำถามที่ใช้เพื่อกระตุ้นให้นิสิตได้ประเมินตนเองอาจได้แก่

- ผลงานในแฟ้มมีอะไรบ้าง
- งานที่เก็บรวบรวมมาแตกต่างหรือเหมือนกันอย่างไรบ้าง
- แฟ้มสะสมงานแสดงให้เห็นข้อเด่น ข้อด้อย ด้านใดของนิสิตบ้าง
- ผู้อื่นที่ได้อ่านแฟ้มสะสมงานได้รู้อะไรเกี่ยวกับเจ้าของแฟ้มบ้าง
- นิสิตคิดว่าจะใช้แฟ้มสะสมงานของตนเองไปในทางใดบ้าง

4. การทบทวนดูผลงานในแฟ้ม ครูผู้สอนเองต้องจัดเวลาสำหรับทบทวนดูผลงานของนิสิตในแฟ้มสะสมงาน เพื่อพิจารณาถึงข้อเด่น ข้อด้อยของนิสิตแต่ละคน และนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนต่อไป ดังได้กล่าวไปแล้วว่า การประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานนี้ เป็นการเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผลเข้าด้วยกัน ดังนั้นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างหนึ่งที่ครูผู้สอนจะได้ทบทวนดูแฟ้มสะสมงานของนิสิตแต่ละคนเป็นระยะ ๆ เพื่อจะได้ข้อมูลย้อนกลับมาช่วยในการวางแผนจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับนิสิตต่อไป การทบทวนผลงานของนิสิตในแฟ้มสะสมงานนั้น ต้องใช้เวลามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าชั้นเรียนมีขนาดใหญ่ อย่างไรก็ตาม การยอมเสียเวลาทำเช่นนี้ จะส่งผลให้ครูได้รู้จักลูกศิษย์ของตนเองมากขึ้น ได้รู้ว่านิสิตมีความสนใจ ความต้องการ หรือต้องปรับปรุงด้านใด ผู้วิจัยใช้วิธีเขียนความคิดเห็นสั้น ๆ ลงในแบบฟอร์มที่เตรียมไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้ เพื่อประหยัดเวลาและให้ได้ใจความมากที่สุด

ชื่อ _____ วิชา _____
ชื่อเรื่อง _____ วันที่ผลิตผลงาน _____

- ข้อเด่นของงานชิ้นนี้มีอะไรบ้าง
- สิ่งใดที่จะช่วยให้ นิสิตพัฒนาจากนี้มากขึ้น
- นิสิตควรปรับปรุงอะไรเพื่อให้งานชิ้นต่อไปดียิ่งขึ้น

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่าครูจะแสดงข้อคิดเห็นเกี่ยวกับงานของนิสิตแต่ละคน โดยไม่ได้เปรียบเทียบกับงานของนิสิตคนอื่น การทำเช่นนี้จะทำให้ครูได้เห็นภาพของนิสิตผู้นั้นอย่างที่เขาเป็น เพื่อจะได้เข้าใจและให้ความช่วยเหลือได้ตรงตามความต้องการของนิสิตแต่ละคน

5. การอภิปราย การจัดอภิปรายถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการทำแฟ้มสะสมงาน ดังนั้น ครูผู้สอนจึงเปิดโอกาสให้นิสิต ได้จัดแสดงแฟ้มสะสมงานของตนเองในห้องเรียน หรือในโรงเรียน เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ระหว่างครูกับนิสิต และในหมู่นิสิตเองด้วย รูปแบบของการอภิปรายเป็นได้ทั้งแบบตัวต่อตัว คือระหว่างครูกับนิสิต เพื่อให้คำแนะนำแก่นิสิตทีละคน ครูอาจอภิปรายกับนิสิตเกี่ยวกับจุดเด่น จุดด้อยของงานชิ้นต่าง ๆ ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับแฟ้มสะสมงาน หรือข้อเสนอแนะอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อนิสิต ส่วนนิสิตเองก็สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองต่องานที่ตนเองสะสมไว้ในแฟ้ม หรือต่อพัฒนาการเรียนรู้อะไรของตน นอกจากการอภิปรายแบบตัวต่อตัวแล้ว บางครั้งครูก็อาจจัดการอภิปรายในรูปของกลุ่มย่อย หรือกลุ่มใหญ่ ก็ได้ เพื่อให้นิสิตได้มีโอกาสแสดงผลงานของตนเองต่อเพื่อนร่วมชั้น ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นซึ่งกันและกัน ที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงงาน หรือแฟ้มของตนเองให้ดียิ่งขึ้น การจัดการอภิปรายนี้ต้องใช้เวลาพอสมควร แต่ครูไม่จำเป็นต้องทำให้เสร็จภายในวันเดียว แต่ต้องมีวางแผนและจัดเวลาให้เหมาะสมกับสภาพห้องเรียน เพื่อประหยัดเวลาและให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด

การวิเคราะห์แฟ้มสะสมงาน

เมื่อจัดทำแฟ้มสะสมงานเรียบร้อยแล้ว สิ่งหนึ่งที่ครูมักกังวล ก็คือ การวิเคราะห์แฟ้มสะสมงานว่า จะดำเนินการอย่างไร และให้คะแนนอย่างไร ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์แฟ้มสะสมงานหลายรูปแบบด้วยกัน ดังนี้

1. การทำในรูปแบบของการวิจารณ์โดยการเขียนลงในฟอร์มที่เตรียมไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ชื่อนักเรียน _____

วันที่ _____ ภาคการศึกษา _____

รูปแบบแฟ้มสะสมงานโดยรวม

ข้อเด่น

ข้อด้อย

2. สร้างเกณฑ์ขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางในการตัดสิน เช่น กำหนดเป็นระดับเบื้องต้น ระดับกลาง และระดับสูง แล้วอธิบายรายละเอียดว่า ระดับเบื้องต้นหมายถึงอะไร ระดับกลางมีลักษณะอย่างไร และลักษณะของแฟ้มแบบใดจึงถือว่าอยู่ในระดับสูง ดังนี้

ระดับเบื้องต้น

- นิสิตไม่ได้มีความคิดริเริ่มในการสร้างฟอร์มใหม่ ๆ จากที่เรียนในห้อง
- งานที่แสดงในแฟ้มไม่มีความหลากหลายพอ
- งานแต่ละชิ้นไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถทางภาษาที่เป็นมาตรฐาน ซึ่งทำให้ไม่สามารถสื่อในสิ่งที่ต้องการได้

- นิสิตไม่ได้แสดงความสนใจที่จะแสวงหาความรู้เพิ่มเติมนอกห้องเรียน
- ฯลฯ

ระดับกลาง

- นิสิตเริ่มมีการใช้โครงสร้างภาษาที่ซับซ้อนขึ้น
- มีความพยายามในการจัดทำแฟ้มสะสมงานมากขึ้น คือมีรายละเอียด การจัดระเบียบ และรูปแบบที่ดีขึ้น
- มีการประเมินผลตนเองในหลาย ๆ ด้าน โดยให้รายละเอียดพอสมควร
- งานที่แสดงในแฟ้ม มีความหลากหลายอยู่บ้าง แต่ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากยังไม่บ่งบอกถึงกระบวนการเรียนรู้ของนิสิตอย่างชัดเจนเท่าที่ควร

- ฯลฯ

ระดับสูง

- นิสิตแสดงให้เห็นว่าตนเองมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง เช่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือมีทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

- เนื้อหาในงานมีการจัดระเบียบที่ดี แสดงให้เห็นถึงนิสิตในหลาย ๆ ด้าน
- ประเมินตนเองได้ละเอียดถี่ถ้วนในหลาย ๆ ด้าน
- มีการใช้ภาษาที่สละสลวยมากขึ้น และใช้โครงสร้างภาษาต่าง ๆ กันไป
- ฯลฯ

3. เมื่อต้องการรายละเอียดมากกว่านี้ ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์ออกเป็นส่วน ๆ ว่านิสิตมีความก้าวหน้าไปอย่างไรบ้าง ในด้านต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ เช่น

ด้านเนื้อหา

- มีเนื้อหาครบถ้วนตามจุดประสงค์ของรายวิชา
- มีข้อมูลสำคัญพร้อมรายละเอียด

- มีการเชื่อมโยงความคิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ด้านรูปแบบ

- มีการจัดระบบการเก็บงาน เรียบเรียงผลงาน
- การนำเสนอผลงานมีความชัดเจน
- รูปแบบการนำเสนอเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของงาน
- ภาษาที่ใช้มีลีลาที่เหมาะสมกับเนื้อหา

ด้านการประเมินตนเอง

- นิสิตสามารถบอกได้ว่าตนเองได้เรียนรู้อะไรไปบ้าง
- มีการพัฒนาไปในด้านใดบ้าง
- มีกระบวนการการเรียนรู้อย่างไร

ด้านอื่น ๆ

- การใช้เครื่องหมายวรรคตอน
- การใช้ transitions
- ฯลฯ

4. นอกจากนี้ผู้วิจัยยังใช้รูปแบบของการให้คะแนน โดยสร้างเป็น rubrics 1-5 ขึ้นมา เพื่อวิเคราะห์งานแต่ละชิ้นของนิสิตด้วย ดังนี้

1. ผลงานของนิสิตไม่มีความซับซ้อนในด้านเนื้อหา หรือภาษา ประโยคที่ใช้เป็นประโยคง่าย ๆ สั้น ๆ แต่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ใจความ เพราะเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารถูกเบี่ยงเบนไปเนื่องจากการใช้ภาษาที่ผิด นอกจากนี้ยังไม่ปรากฏการใช้ตัวเชื่อมแต่อย่างใด

2. นิสิตสามารถสื่อสารได้โดยใช้ประโยคที่ไม่ซับซ้อน และใช้สำนวนที่เห็นกันได้บ่อย ๆ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างภาษาที่ใช้มักเป็นสูตรตายตัวที่ท่องจำกันได้ และใช้โครงสร้างนั้นซ้ำ ๆ นอกจากนี้ยังมีการใช้ภาษาที่ผิดหลักไวยากรณ์อยู่มาก

3. นิสิตสามารถใช้โครงสร้างภาษาที่สลับซับซ้อนมากขึ้น และมีความหลากหลายมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังมีการใช้ภาษาพูดปนอยู่บ้าง และมีข้อผิดพลาดที่ทำให้เกิดการเข้าใจผิดได้

4. นิสิตสื่อสารได้ค่อนข้างดี และแสดงความสามารถในการใช้ภาษาที่ถูกต้อง และสละสลวยในขณะที่ โครงสร้างภาษาซับซ้อนมาก ข้อผิดพลาดมีบ้างแต่ไม่ทำให้ความหมายผิดไป

5. ในระดับนี้ นิสิตแสดงความสามารถทางภาษาที่ดีมาก มีการสื่อสารที่ได้ข้อมูลที่ตรงตามความต้องการ มีการใช้รูปประโยคที่ซับซ้อนมาก และคำศัพท์ที่ยาก ข้อผิดพลาดมีน้อยมากและเป็นข้อผิดพลาดที่ไม่สำคัญเท่าใดนัก นอกจากนี้ยังมีการเล่นคำ เล่นภาษาในลีลาต่าง ๆ ได้ดี

5. ในการประเมินตนเอง ผู้วิจัยได้สร้างแบบการประเมินผล โดยกำหนดตัวเลข 1-5 จากน้อยมากที่สุด ถึงมากที่สุด ดังนี้

แบบประเมินผลด้วยตนเอง

คำสั่ง ให้นักิิตอ่านข้อความแล้วกากบาทลงในช่องตัวเลขที่เหมาะสมที่สุด

- 1 = น้อยมากที่สุด
 2 = น้อย
 3 = ปานกลาง
 4 = มาก
 5 = มากที่สุด

	1	2	3	4	5
1. นิสิตสามารถอ่านบทความหรือบทอ่านทั่วไปรู้เรื่อง					
2. นิสิตสามารถระบุใจความสำคัญของบทความที่อ่านนั้นได้					
3. นิสิตสามารถระบุรายละเอียดของบทความที่อ่านได้					
4. นิสิตสามารถสรุปความเป็นนัย (inference) ได้					
5. นิสิตสามารถเขียนบทความแบบเปรียบเทียบได้					
6. นิสิตสามารถเขียนบทความแบบโต้แย้ง (argumentative) ได้					
7. นิสิตสามารถใช้ passive voice ได้					
8. นิสิตสามารถใช้ past tense ได้					
9. นิสิตสามารถใช้ relative clause ได้					
10. นิสิตสามารถโต้ตอบสนทนาทั่วไปได้					
11. นิสิตสามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองในสถานการณ์ต่างๆ ได้					

ผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ แสดงให้เห็นว่า ในการจัดทำการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานนั้น เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพมากที่สุด สมควรที่จะต้องปฏิบัติดังนี้

1. ให้นักิิตมีความเป็นเจ้าของแฟ้มสะสมงานให้มากที่สุด
2. ในการเก็บรวบรวมงานของนิสิต ควรให้งานนั้น ๆ แสดงให้เห็นถึงนิสิตในหลาย ๆ ด้าน เช่น ความคิด ความสนใจ ความก้าวหน้า เป็นต้น
3. กำหนดสิ่งที่จะเก็บไว้ในแฟ้ม โดยให้นักิิตมีส่วนในการตัดสินใจมากที่สุด และครูผู้สอนช่วยแนะนำให้ข้อเสนอแนะบ้าง ในขณะเดียวกันก็ฟังเสียงนิสิตด้วย
4. การจัดแสดงแฟ้มสะสมงานในหมู่นิสิตเอง ทำให้นักิิตได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเรียนรู้วิธีการจัดทำแฟ้มของผู้อื่นด้วย
5. ในการประเมินตนเอง นิสิตได้เปรียบเทียบงานของตนเองแต่ละชิ้น แล้ววิเคราะห์วิจารณ์งานที่ผ่าน ๆ มา ครูผู้สอนมีการย้อนกลับมาดูแฟ้มสะสมงานของนิสิตอย่างสม่ำเสมอ เพื่อดูพัฒนาการของนิสิตแต่ละคน

6. การจัดให้มีการพูดคุยกันเกี่ยวกับแฟ้มสะสมงานระหว่างครูกับนิสิต ทำให้นิสิตได้มีโอกาสไขปัญหาข้อข้องใจของตนเอง และครูผู้สอนก็มีโอกาสช่วยนิสิตในเรื่องต่าง ๆ อีกด้วย

ผลกระทบที่มีต่อนิสิต

1. ด้านการพัฒนาการทางการเรียนรู้ จากแฟ้มสะสมงานของนิสิต จะเห็นได้ว่า งานที่สะสมไว้ตั้งแต่ต้นภาคการศึกษา จนถึงปลายภาคการศึกษา แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการเรียนรู้ของนิสิต ดังเห็นได้จากงานเขียนที่เป็น free writing ในครั้งแรก ๆ ที่นิสิตเริ่มเขียนนั้น นิสิตเขียนได้น้อยและช้า ต่อเมื่อได้ฝึกเขียนหลาย ๆ ครั้ง นิสิตเริ่มเขียนได้เร็วขึ้นและมากขึ้น และจากงานเขียนอื่น ๆ ก็สังเกตได้ว่า นิสิตได้เรียนรู้ข้อผิดพลาดของตนเอง เนื่องจากในงานเขียนชิ้นถัดไปไม่เผลอพบข้อผิดพลาดเดิม ๆ อีก

2. ด้านการประเมินตนเอง ผู้วิจัยได้กระตุ้นให้นิสิตได้มีการประเมินตนเอง โดยให้นิสิตเลือกงานของตนเองที่จะเก็บในแฟ้มสะสมงาน พร้อมเขียนอธิบายให้เหตุผลประกอบ นอกจากนี้ นิสิตยังได้ย้อนกลับไปดูงานต่าง ๆ ในแฟ้มของตนเองตั้งแต่เริ่มแรก ทำให้ได้ทราบว่าตนเองเรียน หรือต้องการเรียนอะไรบ้าง ในระหว่างการประชุมตัวต่อตัว ระหว่างครูผู้สอนและนิสิต นิสิตก็ได้มีโอกาสทบทวนถึงสิ่งที่ได้เรียนไปแล้ว และกำลังเรียนอยู่ ทำให้นิสิตได้ประเมินความก้าวหน้า ความพยายาม ตลอดจนความสำเร็จของตนเอง นอกจากนี้ ยังพบว่า นิสิตพอใจที่ได้เห็นงานที่หลากหลายในแฟ้มของตน เพราะงานเหล่านั้นแสดงให้เห็นถึงตัวนิสิตเองในหลาย ๆ ด้าน และทำให้พวกเขาได้รู้ว่าตนเองมีความสามารถด้านใด และควรจะปรับปรุงอะไรบ้าง โดยสรุปแล้ว การประเมินตนเองทำให้นิสิตได้รับผิดชอบตนเองมากขึ้น ทั้งในด้านการเรียน และการทำงาน

3. ด้านทัศนคติที่มีต่อแฟ้มสะสมงาน ผลของงานวิจัยพบว่า นิสิตในกลุ่มตัวอย่างทุกคนชื่นชอบแฟ้มสะสมงานของตนเอง แม้ว่า ในวันแรก ๆ ของภาคการศึกษา นิสิต 50 คนเห็นว่า แฟ้มสะสมงานเป็นภาระงานที่เพิ่มขึ้นมาต่อเมื่อนิสิตได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ถึงประโยชน์ของแฟ้มสะสมงาน นิสิตจึงเข้าใจว่าแฟ้มสะสมงานนั้นเป็นงานที่ตนเองมีสิทธิมีเสียงเต็มที่ ทำให้นิสิตได้แสดงถึงจินตนาการของนิสิตเองออกมาทางแฟ้มสะสมงาน เช่น บางคนมีการวาดรูปการ์ตูนที่ตนเองชื่นชอบประกอบงานเขียน บางคนสะสมเพลงภาษาอังกฤษพร้อมคำแปลภาษาไทยตามที่ตนเองเข้าใจ บางคนใช้สีสันท่าง ๆ กัน ในแฟ้ม เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้ทราบว่านิสิตให้ความสนใจแฟ้มสะสมงานมาก และมีความตั้งใจที่จะผลิตแฟ้มออกมาให้ดีที่สุด นอกจากนี้ เมื่อใกล้จบภาคการศึกษา ยังพบว่า นิสิตทั้งหมดในงานวิจัยครั้งนี้ แสดงความประสงค์ที่จะเก็บแฟ้มสะสมงานของตนเองไว้ให้ผู้ปกครองดู และเพื่อให้ตนเองได้กลับมาดูอีกทีเมื่อเรียนจบและได้รับปริญญา เพราะเป็นสิ่งที่นิสิตภาคภูมิใจ และนิสิต 45 คนได้แสดงความจำนงต่อครูผู้สอนว่าอยากให้ครูท่านอื่น ๆ ได้ทำเช่นนี้บ้าง

ผลกระทบต่อครูผู้สอน

สิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา คือการเรียนการสอน เนื่องจากครูได้เรียนรู้จากแฟ้มสะสมงานของนิสิตถึงความสนใจ ความต้องการ และความสามารถ จึงมีการปรับการเรียนการสอนอยู่เสมอให้สอดคล้องกับปัจจัยเหล่านี้ และทำให้ครูต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับตัวมากขึ้น ในเรื่องของ การประเมินผลนั้น ครูได้ค้นพบว่า แฟ้มสะสมงานไม่ได้ทำให้เกิดการประเมินผลขึ้นโดยอัตโนมัติ นอกเสียจากว่าครูได้นำแฟ้มสะสมงานของนิสิตแต่ละคนมาศึกษา ได้พูดคุยกับนิสิตโดยตรง และได้วิเคราะห์งานของนิสิตในแฟ้ม ซึ่งจะทำได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ ให้ครูได้เข้าใจในนิสิตมากขึ้น

นอกจากนี้ การที่ครูได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับนิสิตในการจัดทำแฟ้มสะสมงานมาโดยตลอด ทำให้ครูได้สำรวจความเชื่อและความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนของตนเองอยู่เสมอ ครูจึงมีการพัฒนาตนเองให้จัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ปัญหาที่ครูพบและเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการทำแฟ้มสะสมงาน คือ เวลา เนื่องจากครูต้องสละเวลาให้กับนิสิตแต่ละคน เพื่อที่จะได้พูดคุยกับนิสิตถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำแฟ้มสะสมงาน และจำนวนนิสิตเองก็มีจำนวนมาก ครูจึงมักต้องใช้เวลาส่วนตัวเพื่อให้กระบวนการทั้งหลายราบรื่น และการที่ครูยังจำเป็นต้องทำตามวัตถุประสงค์ของรายวิชา ที่ได้กำหนดไว้แล้ว ก็ทำให้การนำการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานมาใช้ นั้น มีปัญหาเช่นกัน กล่าวคือ ครูต้องสอนตามที่รายวิชากำหนดให้สอน และในขณะเดียวกัน ก็ต้องพยายามยึดหลักเกณฑ์ของการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานอีกด้วย การให้คะแนนแฟ้มสะสมงานก็ต้องเป็นไปตามเกณฑ์ของรายวิชาเช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ครูก็พบว่าความพยายามทั้งหลายที่ได้ลงทุนลงแรงไป ได้รับผลตอบแทนอย่างคุ้มค่า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเห็นนิสิตให้ความสนใจ และความกระตือรือร้นในการทำแฟ้มสะสมงาน ครูเองยังได้เห็นภาพที่แท้จริงของกระบวนการเรียนรู้ของนิสิต ได้รู้จักนิสิตของตนเองมากขึ้นในหลาย ๆ ด้าน และได้เห็นพัฒนาการของนิสิตตลอดภาคการศึกษา

ข้อเสนอแนะในการใช้แฟ้มสะสมงานเพื่อการประเมินผล

จากงานวิจัยครั้งนี้ มีข้อคิดเห็นบางประการ ซึ่งคิดว่าจะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน ที่จะนำการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานไปใช้กับผู้เรียนของตนเอง ดังนี้

1. ครูผู้สอนควรศึกษาหลักสูตรประจำวิชานั้น ๆ ก่อน เพื่อจะได้ปรับแฟ้มสะสมงานให้เหมาะสมกับหลักสูตร กล่าวคือ แฟ้มสะสมงานควรจะสะท้อนให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของวิชานั้น ๆ ด้วย
2. ให้โอกาสผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการทำแฟ้มสะสมงาน และเลือกงานเข้าไว้ในแฟ้มให้มากที่สุด ครูผู้สอนควรรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนด้วย โดยระลึกไว้เสมอว่าแฟ้มสะสมงานนี้เป็นของผู้เรียน ไม่ใช่เป็นการบ้านหรือรายงานประจำภาคที่ต้องทำมาส่งครู
3. ครูและผู้เรียนร่วมกันเก็บรวบรวมงานที่ทำในห้องเรียน หนึ่ง งานที่เก็บรวบรวมมานี้ควรเป็นตัวอย่างงานที่แสดงให้เห็นถึงผู้เรียนในด้านใดด้านหนึ่ง เช่น ความสนใจ การเรียนรู้ และความสามารถของผู้เรียน เป็นต้น
4. ครูและผู้เรียนช่วยกันเลือกสถานที่เก็บงานเหล่านั้น เช่น เก็บไว้ในชั้นเรียน ในลิ้นชักในห้องเรียน เป็นต้น ซึ่งสถานที่เก็บนี้ควรเป็นที่ที่ทั้งครูและผู้เรียนสามารถเข้าถึงได้เพื่อนำแฟ้มออกมาดู ทบทวน แก้ไข หรือเพิ่มเติมได้อย่างสะดวก
5. ควรมีการเชื้อเชิญให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแฟ้มสะสมงาน โดยให้ผู้เรียนนำแฟ้มกลับบ้าน เพื่อให้ผู้ปกครองดูและแสดงความคิดเห็น หรือจัดแสดงแฟ้มสะสมงานในวันพบผู้ปกครอง เป็นต้น ผู้ปกครองจะได้ทราบว่าบุตรหลานของตนเองเรียนอะไร ทำอะไร และมีความก้าวหน้าในการเรียนอย่างไรบ้าง
6. ควรจัดให้มีการอภิปรายในชั้นเรียน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้จัดทำแฟ้มสะสมงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยอภิปรายกันถึงวิธีการเลือกผลงานที่จะเก็บ ซึ่งอาจเป็นผลงานที่แสดงสิ่งที่ผู้เรียนทำได้ดี หรือมีความสนใจ มีความพยายาม หรือได้คะแนนดี ครูอาจช่วยให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นด้วย โดยให้เขียนบอกเหตุผลที่เลือกงานแต่ละชิ้นนั้นแบบมากับงานนั้น ๆ

7. ครูควรได้คุยกับผู้เรียนถึงสิ่งต่าง ๆ ที่สามารถนำมาเก็บไว้ในแฟ้มสะสมงานได้ เนื่องจากผู้เรียนอาจไม่แน่ใจว่า ควรเก็บอะไรบ้าง และหากแฟ้มนั้นไม่มีความหลากหลายในงานที่เก็บ ครูก็ควรมีส่วนให้คำแนะนำได้ เพื่อให้แฟ้มนั้นแสดงถึงผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน มิใช่เพียงด้านเดียว

8. ครูอาจให้ผู้เรียนได้ประเมินแฟ้มของตนเอง โดยให้เขียนถึงกระบวนการในการเลือกสรรงาน และการจัดรูปแบบของแฟ้ม ทั้งนี้ผู้เรียนอาจทำเป็นสารบัญ หรือแบ่งแฟ้มออกเป็นส่วน ๆ เช่น ส่วนของงานที่ยังไม่สมบูรณ์ ส่วนของงานที่สมบูรณ์แล้ว และส่วนของงานดีเด่น เป็นต้น การทำเช่นนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รู้จักการเรียบเรียง และจัดรูปแบบแฟ้มสะสมงานให้ดูเป็นระเบียบ และง่ายต่อการอ่าน

9. ครูต้องมีเวลาอ่านแฟ้มสะสมงานของผู้เรียนแต่ละคน และเขียนความเห็นลงไปว่า ผู้เรียนคนนี้มีจุดเด่น จุดด้อยที่ใดบ้างจากที่สังเกตได้ในแฟ้ม เพื่อเป็นการประหยัดเวลาครูควรสร้าง checklist ขึ้นมาช่วยในการตรวจสอบนี้ด้วย

10. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงแฟ้มสะสมงานของตนเองต่อเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน หรือ ต่างชั้นเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกัน และได้ข้อมูลย้อนกลับจากเพื่อน เพื่อนำกลับไปเป็นข้อคิดในการปรับปรุงงาน หรือแฟ้มของตนเองให้ดียิ่งขึ้น การเปิดแสดงแฟ้มสะสมงานนี้ยังอาจเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงผลงานที่ตนเองภาคภูมิใจอีกด้วย

11. จัดการประชุมระหว่างครูกับผู้เรียนแต่ละคน หรือกลุ่มย่อย เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสขอคำปรึกษา แนะนำ และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับครูผู้สอน หัวข้อในการประชุมอาจเป็นอะไรก็ได้ที่ครูหรือผู้เรียนต้องการพูดถึง เช่น การเลือกสรรงาน การจัดรูปแบบแฟ้ม การประเมินผล เป็นต้น อย่างไรก็ตาม สิ่งที่ครูควรระวังในการประชุมก็คือ

- พูดอยู่ฝ่ายเดียวจนเหมือนเป็นการสอน
- พูดถึงแต่สิ่งที่ผู้เรียนทำผิด และต้องแก้ไข
- ตั้งเป้าการเรียนรู้ไว้สูงเกินไป หรือหลายจุดประสงค์เกินไป จนทำให้ผู้เรียนท้อ
- จริง ๆ แล้วในการประชุมนั้น สิ่งที่ครูควรทำ คือ
 - เปิดใจให้กว้างเพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน
 - ให้โอกาสผู้เรียนได้อธิบายถึงวิธีการเรียน หรือการผลิตผลงานของตนเอง
 - กระตุ้นให้ผู้เรียนได้ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเองในครั้งต่อไป
 - ให้คำชมในสิ่งที่ผู้เรียนทำได้ดี และให้กำลังใจแก่ผู้เรียนในอันที่จะแก้ไขข้อผิดพลาดต่อไป

12. ผู้เรียนจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแฟ้มสะสมงานของตนเองอย่างสม่ำเสมอ เช่น มีการเก็บรวบรวมงานเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนผลงานที่เก็บไว้ในแฟ้มถ้าแฟ้มกลับมาพิจารณาใหม่แล้วไม่พอใจไม่ว่าพอใกล้ปลายภาค จึงเร่งงานมาเก็บในแฟ้ม ดังนั้นผู้เรียนจึงต้องเปรียบเทียบ วิเคราะห์วิจารณ์งาน และเลือกสรรงานอย่างระมัดระวังอยู่เสมอ เพื่อให้แฟ้มสะสมงานนั้นสะท้อนให้เห็นความเป็นจริงในปัจจุบัน นอกจากนั้นแล้ว ผู้เรียนยังได้ประเมินตนเองไปพร้อม ๆ กันด้วย เนื่องจากผู้เรียนจะต้องพิจารณาว่า งานชิ้นใดควรเพิ่มเติม คัดออก ปรับปรุง และมีเหตุผลประการใดในการกระทำดังกล่าว

โดยสรุปแล้ว หัวใจสำคัญของการประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานนี้ ก็คือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการรับผิดชอบแฟ้มสะสมงานของตนเองให้มากที่สุด ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะการจัดการ และได้ฝึกที่จะรับผิดชอบต่อตนเองมากขึ้น ศูนย์กลางการประเมินผลจึงอยู่ที่ผู้เรียน มิใช่ครูผู้สอน

บทส่งท้าย

การรวบรวมงานที่เกิดขึ้นจริงในห้องเรียนมาแสดงในแฟ้มสะสมงาน ทำให้เราได้ข้อมูลที่เป็นจริงว่า ผู้เรียนได้เรียนอะไร หรือทำอะไรไปบ้างตลอดภาคการศึกษานั้นๆ นอกจากนี้ ทั้งครูผู้สอนและผู้เรียนก็สามารถใช้ข้อมูลดังกล่าว ในการปรับปรุงการเรียนการสอน เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากแฟ้มสะสมงานนี้ เป็นข้อมูลที่มีความหมาย มีความต่อเนื่อง และสะท้อนให้เห็นถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งส่งผลให้ครูประเมินผลได้ตรงตามความเป็นจริงมากขึ้น

การประเมินผลแบบแฟ้มสะสมงานนี้ ยังเป็นการแสดงความร่วมมือกันระหว่าง ผู้เรียน ผู้ปกครอง และครู โดยมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ผู้เรียน กล่าวคือ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการการประเมินผล โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง แม้ว่าครูบางท่านอาจไม่คุ้นเคยกับการปล่อยให้ผู้เรียนรับผิดชอบตนเอง หรือประเมินตนเอง แต่ถ้าครูได้ลองดู จะทราบว่าผลที่เกิดขึ้นตามมา ไม่ว่าจะเป็นการที่ผู้เรียนมีแรงจูงใจสูง มีทัศนคติต่อการเรียนและการประเมินผลในทางที่ดีขึ้น มีความรับผิดชอบในตัวเองมากขึ้น เหล่านี้จะทำให้ครูรู้สึกได้ว่าความพยายามของครูนั้น ค่ำค่า และประสบผลสำเร็จอย่างงดงาม

เอกสารอ้างอิง

- Johns, J.L., & VanLeirburg, P. (1993). What teachers have been telling us about literacy portfolios. *Reading Horizons, 33*, 427-439.
- Tierney, R.J., Carter, M.A., & Desai, L.E. (1991). *Portfolio Assessment in the Reading-Writing Classroom*. Norwood, MA: Christopher-Gordon Publishers.
- Valencia, S. (1990). A portfolio approach to classroom reading assessment: The whys, whats, and hows. *The Reading Teacher, 43*, 338-340.
- Valencia, S.W., & Calfee, R. (1991). The development and use of literacy portfolios for students, classes, and teachers. *Applied Measurement in Education, 41*, 333-345.